

شناخت آسیاهای ایران از دیدگاه کالبدی و کارکردی

حنیفه کراگری^{۱*}، دکتر بهنام پدرام^۲، دکتر رضا ابوبی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت بنا (گرایش حفاظت و مرمت میراث معماری)، دانشگاه هنر اصفهان، دانشکده حفاظت و مرمت

۲- دکترای مرمت و احیای ابنیه و بافت های تاریخی، استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه هنر اصفهان، دانشکده حفاظت و مرمت

۳- دکترای مرمت و احیای ابنیه و بافت های تاریخی، دانشیار دانشگاه هنر اصفهان، دانشکده حفاظت و مرمت

چکیده

فناوری‌های خلاقانه‌ای هم چون دست آس ها، آسبادها و ... مانند سایر بناهای معماری سنتی ایران که به منظور هدف و کارکردی مشخص ساخته شده‌اند، دارای کالبدی متناسب با عملکرد خود می‌باشند. این بناها که سمبلی از هوش و ذکاوت گذشتگان در مهار طبیعت می‌باشند، دارای ارزش‌های قابل توجهی مانند بهره‌گیری از انرژی‌های پاک، ارزش‌های فنی و تکنیکی، ارزش‌های معماری و... هستند که شناخت و معرفی آن‌ها را سبب می‌شود. این در حالی است که عدم معرفی و بررسی این بناها سبب فراموشی و عدم شناخت آیندگان با این فناوری تأثیرگذار در زندگی بشر گذشته خواهد بود. معرفی این تکنولوژی زمینه آشنایی آیندگان با این فناوری و امکان احیا و حفاظت از آن‌ها را فراهم می‌آورد. پژوهشگران تاکنون به دسته‌بندی آسیاها بر اساس نیرو محرکه آن‌ها پرداخته‌اند و از دیدگاه‌های تاریخی، کالبدی و کارکردی آسیاها را مورد بررسی قرار داده‌اند. این مقاله به بررسی انواع آسیاها، نیروی محرکه آن‌ها، معرفی اجزای کالبدی و عملکرد هر یک پرداخته و در پی آن است تا شناخت کافی از آسیاها، فناوری ساخت، معماری و چگونگی عملکرد آن‌ها را سبب شود. پژوهش بر مبنای روش توصیفی-تحلیلی، گردآوری کتابخانه‌ای و میدانی و در نهایت تحلیل کیفی به انجام رسیده است. یافته‌ها حاکی از آن است که آسیاها بر اساس نیروی محرکه به چهار دسته دست آس ها، خراس ها، آسبادها و آسیاب‌ها تقسیم می‌شوند. معماری این بناها بر اساس انرژی‌های طبیعی غالب در جغرافیای منطقه شکل گرفته است. فناوری آسیاها با ساختار معماری ساده خود، بهره‌وری بالایی از نیروهای موجود داشته و کالبد و فرم آسیاها تابع عملکرد خاص آن‌ها می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: آسیاها، نیروهای طبیعی، معرفی کالبدی، شناخت کارکردی

۱- مقدمه

بررسی انواع آسیاها با رویکرد کالبدی و کارکردی، شناخت در زمینه‌های اجزای کالبدی و معماری، ساختار فنی و مکانیزم عملکردی و مواد و مصالح و... را فراهم آورده و فارغ از مسائل فرا کالبدی خواهد بود. متأسفانه با گذر زمان و ماشینی شدن زندگی بشر و تمایل وی به سرعت بخشیدن به تمامی امور از جمله تهیه آرد، این بناهای باارزش که در زمره فناوری‌های گذشته به حساب می‌آیند، رفته‌رفته به بوته فراموشی سپرده شده‌اند. این در حالی است که آسیاها نماینده هوش بشر گذشته در زمینه مهار طبیعت و بهره‌گیری از انرژی‌های پاک می‌باشند. حفاظت از این بناها و چه بسا راه‌اندازی آن‌ها را می‌توان گامی مهم در جهت بهره‌گیری مجدد از انرژی پاک در جهان امروز دانست. با شناخت و معرفی انواع آسیاها که زمانی در گوشه و کنار